

4. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : монографія / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. — Львів : Видавництво ЛКА, 2015. — 594 с.
5. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні і нові погляди / Н. Р. Нижник. — Луцьк : Центр підвищення кваліфікації, 2008. — 19 с.
6. Шкуратов О. І. Державне управління розвитком інфраструктури в регіонах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11548/07Shkuratov.pdf>.

2.4. Formation of social responsibility in agrarian holdings of Ukraine

Формування соціальної відповідальності в агрохолдингах України

До основних суб'єктів господарювання в аграрному секторі, як правило, відносять: державу (суспільство), сільськогосподарські підприємства різних форм власності та індивідуальних виробників сільськогосподарської продукції (фермери, сімейно-індивідуальні господарства). Особливості господарювання суб'єктів аграрного сектора визначаються формою власності на землю як основного засобу виробництва продукції. Дедалі все більше, останнім часом, активну роль в популяризації соціальної відповідальності відіграють підприємства міжнародного значення – агрохолдинги.

Останнім часом досить велика увага приділяється функціонуванню та розвитку агрохолдингів в Україні та їх ролі в соціальному житті суспільства. Серед основних науковців, які досліджували дане питання варто виокремити: В. Г. Андрійчука [1], Г. М. Завадських [4], Л. Молдаван [9], В. П. Немчука [11], Г. Черевка [15] та інших. Проте, відсутність публікацій щодо формування соціальної відповідальності на агрохолдингах України, вказує на новизну та актуальність дослідження.

Агрохолдинги, посідають вагомі місця у виробництві, переробці та реалізації продукції сільського господарства в Україні.

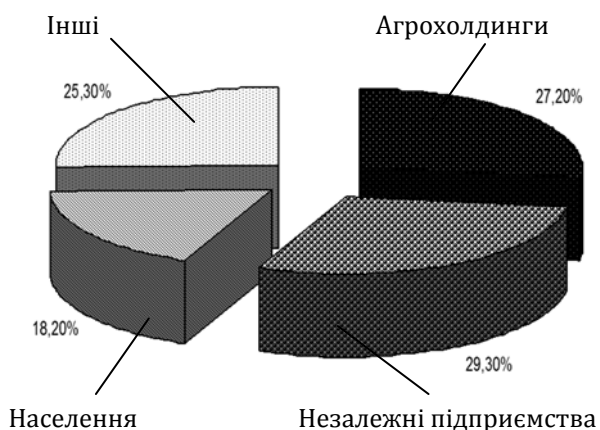

Рис. 1. Частка пшениці в структурі всіх посівних площ України в розрізі суб'єктів господарювання протягом 2016 р., %*:

*Джерело: побудовано авторами на основі матеріалів [3].

На рисунку 1 зображено частку пшениці в структурі всіх посівних площ у 2016 р. в Україні в розрізі суб'єктів господарювання.

Отже, питома вага агрохолдингів в структурі виробництва пшениці становить 27,2%, відповідно друге місце в Україні по вирощуванні пшениці.

На ефективне господарювання аграрного сектора звичайно впливає розмір землекористування (його інтенсивне використання). Згідно з дослідженнями, в 1960 р. у світі валовий збір

зернових культур становив 820 млн т зерна. У 2015 р. світові дані свідчать, що валовий збір зернових культур становить близько 2 млрд 470 млн т зерна (у три рази більше в порівнянні з 1960 р). Площі, при цьому суттєво не змінилися. Тому, досліджуючи ефективність господарювання аграрного сектора України, необхідно провести дослідження щодо землекористування основних латифундистів України.

У таблиці 1 проведено групування основних латифундистів України за площею відповідно до Земельного банку агрохолдингів у 2016 р.

Відповідно до даних національного агропорталу «Латифундист.com» найбільшу питому вагу щодо землекористування займають агрохолдинги, які мають від 25 тис. га до 50 тис. га і становлять 35%.

На другому місці знаходяться агрохолдинги питома вага площ, яких займає до 25 тис. га землі (34% відповідно). Від 50 до 100 тис. га землі становлять лише 18 агрохолдингів (18%). Варто зауважити, що зовсім не існує підприємств площа земель яких становить від 250 до 350 тис. га. Понад 600 тис. га у 2016 р. існує лише 1 агрохолдинг UkrLandFarming, земельний банк якого становить 654 тис. га землі.

Великою площею землі нелегко керувати, особливо, якщо вона знаходиться в різних областях України. Тому, основною задачею агрохолдингів є ефективне володіння землею на основі інтенсифікації виробництва (табл. 2).

Дані таблиці свідчать, що протягом останніх років Земельний банк найбільших агрохолдингів України дещо змінювався. Так, значно зменшилася площа у деяких агрохолдинів: «HarvEast» Holding на 59,6%, «Мрія» агрохолдинг – 37,9%, «Приват-АгроХолдинг» – 16,7% відповідно. Проте деякі агрохолдинги навпаки протягом останніх років збільшили свій Земельний банк: Агросперис (NCH) на 7,5%, ПАТ «Миронівський хлібопродукт» – на 2,7%, «Астарт-Київ» – 2%, «Агрейн» та «Укрпромінвест-агро» на 27%. У таких агрохолдингів як «AgroGeneration» та «Украгропром» площа земель протягом 4-х останніх років не змінилася.

Варто відмітити, ТОВ «Кернел-трейд», яке у червні 2017 р. придбало 92,1% частки в бізнесі агрохолдингу «Українські аграрні інвестиції», який управляє

Таблиця 1

Групування латифундистів України за площею відповідно до Земельного банку підприємства, 2016 р.

Земельний банк, тис. га	Кількість агрохолдингів	
	одиниць	у % до загальної кількості
Агрохолдинги – всього: з них з площею, тис. га:		
до 25	100	100
25,01-50,0	34	34
50,01-100,0	35	35
100,01-150,0	18	18
150,01-200,0	6	6
200,01-250,0	1	1
250,01-300,0	2	2
300,01-350,0	-	-
350,01-400,0	-	-
400,01-450,0	2	2
450,01-500,0	1	1
500,01-550,0	-	-
550,01-600,0	-	-
Понад 600,0	1	1

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 2

Земельний банк найбільших агрохолдингів України, тис. га, 2013–2016 рр.

Назва підприємства	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у пор. до 2013 р., %
1. UkrLandFarming	670,0	654,0	654,0	654,0	605,0	90,3
2. Агропросперис (NCH)	400,0	400,0	430,0	430,0	430,0	107,5
3. «Кернел»	422,0	422,0	390,0	390,0	602,5	142,8
4. «Миронівський хлібопродукт»	360,0	360,0	360,0	370,0	370,0	102,7
5. «Астарта-Київ»	245,0	245,0	245,0	250,0	250,0	102,0
6. «Українські аграрні інвестиції»	240,0	240,0	240,0	220,0	Земельний банк викупив ТОВ «Кернел-трейд»	–
7. «HarvEast»	205,0	197,0	197,0	97,0	97,0	40,4
8. «Мрія»	298,0	320,0	180,0	175,0	185,0	62,1
9. «Індустріально-молочна компанія»	136,0	136,7	136,7	137,0	137,0	100,7
10. «Агрейн»	100,0	100,0	130,0	127,0	127,0	127,0
11. «Укрпромінвест-агро»	96,0	96,0	122,0	122,0	122,0	127,0
12. «AgroGeneration»	120,0	120,0	120,0	120,0	120,0	100,0
13. «Приват-АгроХолдинг»	120,0	116,0	110,0	100,0	100,0	83,3
14. «Агротон»	120,0	120,0	108,0	108,0	151,0	125,8
15. «Украгропром»	107,0	107,0	107,0	107,0	107,0	100,0

Джерело: розроблено авторами.

більш, ніж 190 тис. га орендованих сільськогосподарських угідь і зерносховищ об'ємом близько 200 тис. Тому ТОВ «Кернел-трейд» є лідером серед поповнення земельного банку протягом досліджуваного періоду, а саме збільшення земельного банку відбулося на 42,8%. Як відмічають представники ТОВ «Кернел-трейд» земельний банк даного агрохолдингу планується поповнити до рівня 700 тис. га землі.

Велика площа землі та висока врожайність не є гарантом отримання прибутковості, адже ціни на продукцію сільського господарства є не надто високими, а орендна плата за землю підвищується. Все частіше ґрунтуючись на міжнародні соціальні стандарти, аграрний бізнес долучається до соціальних чинників розвитку як суспільства, так і підприємства.

Нами була проведена оцінка рівня соціальної відповідальності у ТОП 100 Латифундистів України. Оцінка проводилася відповідно до групування земельних площ агрохолдингів, аналіз проводився на прикладі одного із підприємств, яке підпадало під відповідну площу землі на основі інформації висвітленої на сайтах агрохолдингів (табл. 3).

Таблиця 3

**Механізм формування соціальної відповідальності в агрохолдингах України
(групування відповідно до Земельного банку), 2016 р.**

Земельний банк, тис. га	Назва підприємства	Площа, тис. га	Область розташування	Напрями соціальної відповідальності
до 25	«Агропрайм холдинг»	25,0	Одеська	Підвищення кваліфікації працівників; розвиток інфраструктури села; благодійництво, тощо [13]
25,01–50,0	«Україна-2001»	41,0	Хмельницька, Миколаївська	Підвищення кваліфікації та соціальний захист працівників; безпечні умови праці; підтримка місцевих громад, тощо [6]
50,01–100,0	«Нібулон»	82,5	Більше, ніж у 12 областях України	Забезпечення належних умов для здобуття базової освіти; покращення рівня медичного обслуговування; розбудова інфраструктури українського села; охорона та збереження навколишнього середовища; впровадження енергозберігаючих новітніх технологій на виробництві; рівні можливості та найкращі умови праці, тощо [8]
100,01–150,0	«Украгропром»	107,0	Більше, ніж у 17 областях України	Підвищення кваліфікації працівників; новітні технології, тощо [5]
150,01–200,0	«Мрія»	175,0	Тернопільська, Хмельницька, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька	Підтримка місцевих громад; реалізація соціальних проектів направлених на медицину, АТО, тощо [10]
200,01–250,0	«Астарта-Київ»	250,0	Полтавська, Харківська, Вінницька, Хмельницька, Тернопільська, Житомирська	Захист довкілля (екологічно безпечні технології, підвищення кваліфікації працівників щодо охорони навколишнього середовища); відповідальна діяльність Компанії згідно з нормативними вимогами і законодавством України у сфері охорони праці, промислової безпеки та охорони навколишнього середовища; підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництва та використання найкращого досвіду організації роботи щодо поліпшення умов та підвищення безпеки праці, тощо [7]
350,01–400,0	«Кернел»	390,0	Більше, ніж у 10 областях України	Охорона та збереження навколишнього середовища; безпечні умови праці; підтримка місцевих громад; високий рівень заробітних плат; розбудова інфраструктури українського села, тощо [14]
400,01–450,0	«Агропресперис (NCH)»	430,0	Майже всі області України	Розвиток інфраструктури села; підтримка місцевих громад; стале землеробство (з поля до столу); підвищення кваліфікації працівників, тощо [2]
Понад 600,0	«UkrLand Farming»	654,0	22 області України	Виробнича безпека; розвиток персоналу; охорона навколишнього середовища; співпраця з регіонами; соціальна політика; благодійництво, тощо [12]

Джерело: сформовано авторами на основі наведених матеріалів.

З'ясовано, що майже у всіх агрохолдингах здійснюється соціальна діяльність та підтримка соціальних заходів. Так, відповідно до даних не залежно від розміру землі, одним із ключових напрямів розвитку агрохолдингів є турбота про навколишнє середовище, підвищення кваліфікації працівників, взаємодія із сільськими громадами тощо.

У деяких підприємствах створено окремий відділ на сайті, де характеризується соціальна діяльність підприємства: «Нібулон», «Астарта-Київ», «Кернел». На жаль, досить мало інформації соціального спрямування можна знайти на сайтах таких підприємств як: «Украгропром», «Україна-2001».

Проаналізувавши агрохолдинги відповідно до Земельного банку, протягом 2013–2016 рр. бачимо, що відбулися деякі зміни щодо площі земель. На нашу думку, доречно також провести дослідження щодо фінансової складової деяких агрохолдингів України (табл. 4).

Так, у 2015 р. найприбутковішим підприємством є «Кернел», яке отримало прибуток у розмірі 2 млрд 246 млн грн. Близько п'яти лідерів ринку аграрної продукції отримали збиток: «UkrLandFarming» – 4128 млн грн; «Миронівський хлібопродукт» – 6497 млн грн; «Астарта-Київ» – 1309 млн грн; «Індустріально-молочна компанія» – 186 млн грн; «Нібулон» – 1950 млн грн відповідно. Такі агрохолдинги як «Агротрейд» та «Агромарс» продемонстрували прибуток у розмірі 109 млн грн та 56 млн грн відповідно. Найбільший доход з 1 га отримує «Індустріально-молочна компанія» – 420 дол./га. Отже на фінансові показники діяльності, в першу чергу, впливає ефективність господарювання та вміння оперативно пливати на різні фактори змін, які відбуваються як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Агрохолдинги України мають всі можливості для ефективного господарювання та реалізації заходів, пов'язаних із соціальною відповідальністю, як основні суб'єкти господарювання в аграрному секторі. За рахунок потужних можливостей, міжнародних принципів господарювання, вони відіграють ключову роль у формуванні соціальної відповідальності. Перспективою ефективного запровадження соціальної відповідальності на аграрних підприємствах України, є набуття

Таблиця 4

Фінансові показники діяльності найбільших агрохолдингів України, 2015 рік

Назва підприємства	Земельний банк, тис. га	Доход, млн грн	Прибуток (збиток) млн грн	EBIDTA на га, дол. США
«UkrLandFarming»	654	24550	(4128)	311
«Кернел»	390	48966	2246	115
«Миронівський хлібопродукт»	360	21747	(6497)	231
«Астарта-Київ»	245	6767	(1309)	124
«Індустріально-молочна компанія»	136,7	2180	(186)	420
«Нібулон»	82,5	9262	(1950)	225
«Агротрейд»	65,0	2235	109	-
«Агромарс»	35,0	2435	56	-

Джерело: сформовано авторами на основі даних [17].

практик та досвіду, якими керуються агрохолдинги України набуваючи міжнародного досвіду. Соціальна відповідальність є невід'ємною складовою ефективного функціонування агрохолдингів України, адже відкриває нові можливості на зовнішніх ринках та значно покращує імідж підприємства.

Література

1. Андрійчук В. Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2013. — №1. — С. 3—15.
2. Виробництво: агрохолдинг Агропросперис : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.agroprosperis.com/#!/uk/sustainability>. — Назва з екрану.
3. Дослідження найбільших агрохолдингів в Україні : агрохолдинги України 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ucab.ua/ua/ukabproponue/doslidzhennya/naubilshi-agrokholdingiukraini2016>. — Назва з екрану.
4. Завадських Г. М. Особливості функціонування агрохолдингів в Україні / Г. М. Завадських // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. — № 3 (23). — 2013. — С. 101.
5. Заводи : Укראгропром : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://td-uap.com>. — Назва з екрану.
6. Корпоративна відповідальність : агрохолдинг Україна-2001 : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukraine-2001.net/ru/personal>. — Назва з екрану.
7. Корпоративна соціальна відповідальність : агропромхолдинг «Астарт-Київ» : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.astartaholding.com/ua/slaidernaglavnoi/vysokajja-socialnaja-otvetstvennost.htm>. — Назва з екрану.
8. Корпоративна соціальна відповідальність : ТОВ СП «Нібулон» : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nibulon.com>. — Назва з екрану.
9. Молдаван Л. Аграрний сектор : час принципово змінити орієнтири розвитку / Л. Молдаван, О. Бородіна, В. Юрчишин, Б. Пасхавер, І. Прокопа, О. Шубравська, Т. Осташко // Дзеркало тижня. — 2010. — № 26 (806). — 10—16 липня.
10. Напрямки діяльності : агрохолдинг «Мрія» : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mriya.ua>. — Назва з екрану.
11. Немчук В. П. Стан та тенденції розвитку корпоративних форм організації агропромислового виробництва і заходи з підвищення їх соціальної спрямованості / В. П. Немчук, П. В. Немчук, за ред. П. Т. Саблука, М. Ф. Кропивка // Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій. — К. ННЦ ІАЕ, 2011. — С. 42.
12. Рейтинги: агрохолдинг UkrLandFarming : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ulf.com.ua/ua/sustainability/industrial_safety. — Назва з екрану.
13. Соціальна відповідальність : агрохолдинг «Агропрайм» офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://agropprime.com.ua/ukr/6/81/>. — Назва з екрану.
14. Стійкий розвиток : агропромислова компанія Кернел : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kernel.ua>. — Назва з екрану.
15. Черевко Г. Агрохолдинги як нові організаційні форми крупногоотоварного господарювання в агробізнесі України / Г. Черевко // Аграрна економіка. — Т. 5. — № 1—2. — С. 32.
16. Топ-200 агрокомпаній : Как изменился земельный банк агрохолдингов за год : Первый деловой информационно-новостной канал [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://delo.ua/business/top-200-agrokompanij-kak-izmenilsja-zemelnijbankagroholdingov-3090-94/?supdated_new=1483540944. — Назва з екрану.
17. Топ-10 агрохолдингів України в одній інфографіці : businessviews [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://businessviews.com.ua/ru/business/idtop-10-agroholdingov-ukrainy-v-odnoj-infografike-1151>. — Назва з екрану.